

על דרך זה (אך בסגנון שונה) כותב המהר"ל (תפארת ישראל עמוד קלא - פרק ארבעים ושלושה):

"ראוי לך לדעת ההפרש שיש בין משנה תורה ובין שאר התורה. [אמרו חז"ל] במסכת מגילה (ל"א ע"ב) ... הללו [הקללות שבספר ויקרא] מפי הקדוש ברוך הוא נאמרו ובלשון רבים נאמרו, והללו [הקללות שנאמרו בספר דברים] משה מפי עצמו אמרם ובלשון יחיד ע"כ. ואין הכוונה הנה ח"ו שיאמר משה דבר מפי עצמו, אף אות אחת. רק ההפרש שיש בין המשנה התורה ובין שאר התורה כי התורה שנתן השם יתברך לישראל יש בה שתי בחינות, הבחינה האחת מצד השם יתברך אשר הוא נותן התורה, הבחינה השנית מצד ישראל המקבלים את התורה. ואם היה אחד נותן לחבירו דבר והם שווים במדרגה אין כאן רק בחינה אחת, כי שניהם שווים במעלה, אבל כאשר השם יתברך שהוא על הכל נתן התורה לישראל... אי אפשר שלא יהיה כאן בחינה מיוחדת מצד הנותן ובחינה אחרת מצד המקבל. ולפיכך התורה כולה חוץ ממשנה תורה שהוא החומש האחרון ראוי שימצא בה הבחינה מצד הנותן, כי המקבל מקבל בסוף כאשר גמר את גזרת דבריו ואז המקבל מקבל, ולפיכך נקרא משנה תורה כאילו היה דבר מיוחד שהוא מצד המקבל, ויש בחינה מצד המקבל דכתיב במשנה תורה (דברים א') 'הואל משה באר את התורה הזאת', כי המקבל הוא צריך יותר פירוש וביאור, וזהו ההפרש אשר יש בין התורה ובין משנה תורה.

"ולפיכך כל דבור שנאמר בתורה אף שמשנה היה מדבר אותו מכל מקום היה כאילו השם יתברך מדבר כל התורה, שכך גזר וכך צוה השם יתברך והיה השם יתברך נותן הדבור בפיו וכמו שכתבו בעשרה דברות (שמות י"ט) משה ידבר והא-להים יעננו בקול, וכך היה בכל דבור יתברך שם הדבור בפיו. אבל משנה תורה היה מדבר משה מעצמו כמו השליח כאשר צוה לו המשלח, וזה פירוש מה שאמרו חכמים קללות שבמשנה תורה משה מפי עצמו אמרם כלומר שלא היה השם יתברך נותן הדבור בפיו שלא היה משנה תורה רק לקבל את התורה, והקבלה הוא על ידי מי שקרוב אל המקבל, כי המקבל הוא עיקר במשנה תורה, לכך היה זה על ידי משה רבינו ע"ה שהוא קרוב אל המקבל.

"כלל הדבר, כי השם יתברך נתן התורה וישראל היו מקבלים אותה, והקבלה היא בסוף, וזהו משנה תורה שהיא בסוף. ולכך הדבור הוא כפי הראוי אל המקבל, כי המקבל הוא עיקר שם, דהיינו כי משנה תורה לאוסופי אתי לבאר יותר כאשר ראוי למקבל וזהו עיקר גדול, ובזה יתורץ כל החלופים והשינויים שהם בדברות אחרונות", עכ"ל.

נמצא, לשיטת המהר"ל, ספר דברים התייחד בזה שהוא נכתב באופן הקרוב למקבל. הדבר בא לידי ביטוי גם בתוכן הדברים, שבספר זה הדברים מבוארים, קרובים ומובנים יותר לשכל האנושי. כמו כן הבדל זה התבטא גם באופן מסירת הדברים - "משנה תורה היה מדבר משה מעצמו כמו השליח כאשר צוה לו המשלח", לעומת הספרים האחרים - "היה השם יתברך נותן הדבור בפיו [של משה]".

דברים אלו מקבילים לדברי הגר"א כנ"ל - שביאר שביתר הספרים הקב"ה היה נותן את הדיבור בפיו של משה רבינו, בבחינת "שכינה מדברת מתוך גרונו" (ראה זהר פנחס רל"ב ע"א, וילקוט ראובני סוף פי יתרו, ובאלשיך על הפסוק 'פה אל פה'). לעומת זאת, ספר דברים - משה מפי עצמו אמרו, כלומר, לא שהדברים היו של משה עצמו, שבודאי היו הדברים של הקב"ה, אלא שהם נמסרו למשה, ומשה אמר את הדברים כשליח המוסר את הדברים כפי שהוא קיבלם.

טעם איסור שאלת שלום בת"ב

הלכה פסוקה היא בשולחן ערוך סימן תקנ"ד: "אין שאלת שלום לחבירו בתשעה באב, והדיוטות שאינם יודעים ונותנים שלום, משיבים להם בשפה רפה ובכבוד ראש", עוד נאמר שם בשולחן ערוך: "ואסור לקרות בתורה נביאים וכתובים, ולשנות במשנה ובמדרש ובגמרא בהלכות ובאגדות, משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב". (תהילים יט, ט).

לכאורה בתשעה באב היו צריכים לעסוק באהבת חינוך, שהרי בית המקדש חרב בשביל שנאת חינוך, לקבל חבירו בסבר פנים יפות, לשאול בשלומו הם מהדברים הגדולים ביותר שגורמים לקירוב דעת בין הבריות, מדוע אם כן דוקא תשעה באב נאסר בשאלת שלום, וכמו כן בית המקדש נחרב על "עזבם את תורתו". אדרבה היו צריכים להרבות בלימוד התורה בתשעה באב.

שהקב"ה ישר ואינו סובל צדיקים כאלו

ועיין הקדמת העמק דבר להנצי"ב שכתב ששבח "ישר" נאמר בפרשת האזינו על בורא עולם הוא להצדיק דין הקדוש ברוך הוא בחורבן בית שני שהיה דור עקש ופתלתל ופירשנו שהיו צדיקים וחסידיים עמלי תורה אך לא היו ישרים בהליכות עולמים על כן מפני שנאת חנם שבלבם זה את זה, חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורוס, ובאו על ידי זה לשפיות דמים בדרך הפלגה וכל הרעות שבעולם עד שחרב הבית... שהקדוש ברוך הוא ישר ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות, אע"ג שהוא לשם שמים, דזה גורם חורבן הבריאה והריסת ישוב הארץ וזה היה שבח האבות שמלבד שהיו צדיקים וחסידיים ואוהבי ה' באופן היותר אפשר עוד היו ישרים עד כאן לשונו הזהב של הנצי"ב.

והם דברים נפלאים, יכולים להיות צדיקים וחסידיים ועמלי תורה אך אין הקדוש ברוך הוא סובל צדיקים כאלו, אם עושים דברים מעוקמים שאין השכל סובלם. זו היא תוכחת הנביא (ירמיה פרק ט) חַץ שְׁחוּט לְשׁוֹנֵם מִרְמֶה דָּבָר בְּפִי שְׁלוֹם אֶת רַעְהוּ יְדַבֵּר וּבְקִרְבוֹ יִשִּׁים אֲרָבוֹ הָעַל אֱלֹהֵי לֹא אֶפְקֹד בָּם נְאֻם ה' אִם בְּגוֹי אֲשֶׁר כָּזָה לֹא תִתְנַקֵּם נַפְשִׁי, הוא שואל לשלום חבירו אך שבע תועבות בליבו, בסתר ליבו הוא חושב מתי ימות ואבד שמו. לכן נאסרה שאלת שלום בתשעה באב, יום אחד אל תאמר שלום, שאלת השלום שלך מזוייפת, כולה מרמה, עשה נא חשבון הנפש ביום הזה כדי ששאלת שלום תהיה מתוך אהבה אמיתית.

כיוצא בזה, כאשר לימוד התורה הוא מזוייף, הוא עם חשבונות רבים שלא לשם שמים מוטב שיום אחד תעצור ותבונן על דרכיך שלא תהפך לך התורה לסם המות, אז בעזרת השם יתברך יבין לבבו ושב ורפא לו.

ספר דברים - שבת

נמצאנו בחז"ל קשר בין ספר דברים למלאכות שבת:

"אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, דכתיב 'אלה הדברים', 'אלה' - שלשים ושש, דברים - ב', הדברים - ג', הרי מ' חסר אחת" (במ"ד י"ח כ"א).

על דרך זה מבאר אחד מקדמונינו (בעל מחבר ספר טל אורות, הקדמון, בהקדמתו) כי התוכחות שהוכיח מרע"ה את ישראל בתחילת ספר דברים רומזות על שמירת השבת, וז"ל:

"ולחיות שהשבת היא פינה כוללת אמונת משה רבינו עליו השלום, וסיבת מצוותו הוא חידוש העולם, על כן משנה התורה מתחלת ב'אלה הדברים', שלפני זה אמר אלה המצוות, חזר ואמר 'אלה הדברים', רצה לומר הל"ט מלאכות הרמוזים באלה הדברים כנזכר, שהם שקולים בכלל שמירת שבת כנגד כל המצוות.

"ומשום ששורשי מצות שבת ועיקרו נאמרו ברמז על פי המספר אלה הדברים, על כן פתח להוכיחן דרך רמז באלה הדברים, ורצה לומר, על ל"ט אבות מלאכות הזהי"ן. והזכיר אגב פרטי שבת ואמר 'בעבר הירדן', הוכיח אותן לאמר שבמצות שבת ושמירתו זוכים להיכנס לארץ ישראל שהוא מעבר הירדן. והוא הדין שבעוון חילול שבת יהיו גולים מהארץ, כדאיתא בגמרא (שבת קי"ט ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחיללו בה את השבת... " (עיין שם שהאריך עוד בביאור הפסוקים ע"ד רמז בשורשי הלכות שבת).

הקשר בין ספר דברים למצות השבת מבואר כמין חומר על פי דרכנו, שכן ספר דברים הוא ספר ההכנה להשגת בחינת ארץ ישראל - שהוא מקום המנוחה והנחלה מנדודי המדבר, על דרך הכתוב (תהלים צ"ה י"א) "אם יבואו אל מנוחת"י". הספר גם רומז על המהלך שיוביל למנוחת עולמים, בחינת חיי העולם הבא. ובכן, במקביל, רמוז בו, בתחילתו, ענין שמירת השבת - שהוא יום המנוחה מיגיעת המלאכה, והוא גם רומז על מנוחת חיי העולם הבא, כמו שאומרים חז"ל (ברכות נ"ז ע"ב) "שלשה מעין עולם הבא, ואלו הן: שבת וכו'".

ולפיכך "במצות שבת ושמירתו זוכין להיכנס לארץ ישראל" (טל אורות הני"ל), לפי שבחינת השבת מקבילה לאותה מנוחה ונחלה, בבחינת ארץ ישראל.